

verwachting een rol dat men, eenmaal in contact met de SIS, in het geheim aanduidingen zou kunnen krijgen omtrent mogelijke concessies die de Britse regering wilde doen – concessies die men van haar in publieke uitlatingen niet verwachten mocht. Dr. Knochen vond de gehele opzet belangrijk genoeg om Fischer die hij al eenmaal in Parijs en eenmaal in Amsterdam gesproken had, in augustus '39 te berichten, *'dass er eine konkrete Verbindung schaffen müsste um in den politischen Absichten weiter zu kommen.'*¹

Alles hing er van af of de Engelsen zouden 'bijten'. Welnu, dat deden zij.

Vermoedelijk op de avond van 30 augustus '39 kreeg Fischer telefonisch uit Londen opdracht van dr. Spiecker om Payne Best in Den Haag op te zoeken in het kantoor van zijn firma.² Payne Best werd door SIS verwittigd van het doel van die samenkomst: hij zou de *responsible British officer* zijn die met 'dr. Solms' (Travaglio) een eerste gesprek zou voeren; Fischer zou daarbij bemiddelen. Maar er was nog één moeilijkheid: Payne Best had geen eigen zendverbinding met Londen, majoor Stevens had die wel – dus kreeg Payne Best instructie, zijn berichtgeving met Londen via het bureau van Stevens te laten lopen, hetgeen hem, Payne Best, in hoge mate ergerde want hij vreesde (en meende spoedig te moeten constateren dat die vrees gerechtvaardigd was), dat het Stevens aan de nodige zwijgzaamheid ontbrak. Hoe dat zij – Fischer had succes gehad: er was een verbinding met de centrale van de SIS tot stand gekomen. Kon hij verder gaan? Mocht hij nu een ontmoeting tussen Payne Best en 'dr. Solms' arrangeren? Dr. Knochen verliet Berlijn en voerde, vermoedelijk omstreeks 10 september, in Duitsland vlak bij de Nederlandse grens een gesprek met Fischer die hem verslag uitbracht. Het resultaat was, dat Fischer verlof kreeg, *'die aufgenommene Verbindung (zu) vertiefen'*.³ Zo gezegd, zo gedaan.

Het eerste gesprek tussen Payne Best en 'dr. Solms' vond, zonder dat enige Nederlandse instantie er van af wist, tussen 15 en 20 september plaats in een hotel te Venlo.⁴ 'Dr. Solms' speelde zijn rol goed: hij kon er maar niet overheen komen dat hij misschien zijn vaderland verried; een toezegging kon hij niet doen: eerst moest hij aan de 'leider van de oppositie' rapport uitbrengen. Er werd een tweede bijeenkomst afgesproken die, weer in Venlo, eind september gehouden werd. Nu had 'dr. Solms' aan Payne Best meer mee te delen want, aldus diens relaas:

'He answered one or two questions on technical air force matters which I put to him

¹ Proces-verbaal, 4 febr. 1949, van verhoor van H. H. Knochen op 1, 2 en 3 febr. 1949, *Eng.*, dl. II b, p. 81. ² A.v., dl. II a, p. 37. ³ Proces-verbaal, 4 febr. 1949, van verhoor van H. H. Knochen op 1, 2 en 3 febr. 1949, a.v., dl. II b, p. 81. ⁴ Proces-verbaal, 28 sept. 1948, van het verhoor, 27 sept. 1948, van F. Fischer, a.v., p. 67.